

ABDULLA ORIPOV SHE'RIYATI MISOLIDA OLAMNI FALSAFIY IDROK ETISH

Xoliyorova Aziza Alixonovna

TerDU adabiyotshunoslik yo'nalishi II kurs magistranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7351697>

Annotatsiya. Adabiyotga o'z yo'li, o'z ovozi bilan kirib kelgan ijodkorlardan biri bu Abdulla Oripovdir. shoirning xazinaga aylangan kitoblari, falsafiy mushohadalari, teran, vazmin, betakror tuyg'ulari bilan sug'orilgan ijodi xalqimiz yuragida tomir otib, muqim o'rin egallagan.

Kalit so'zlar: yangicha ruh, she'riyat, falsafa, kurash, metod, ijod erkinligi.

**ФИЛОСОФСКОЕ ОСМЫСЛЕНИЕ МИРА НА ПРИМЕРЕ ПОЭЗИИ
АБДУЛЛЫ ОРИПОВА**

Аннотация. Абдулла Орипов – один из творцов, вошедших в литературу своим путем и своим голосом. Заветные книги поэта, философские наблюдения, глубокие, сдержанные и неповторимые чувства укоренились в сердцах нашего народа и заняли постоянное место.

Ключевые слова: новый дух, поэзия, философия, борьба, метод, свобода творчества.

**PHILOSOPHICAL UNDERSTANDING OF THE WORLD ON THE EXAMPLE
OF ABDULLA ORIPOV'S POETRY**

Abstract. Abdulla Oripov is one of the creators who entered literature in his own way and with his own voice. The poet's treasured books, philosophical observations, deep, restrained, and unique feelings have taken root in the hearts of our people and occupied a permanent place.

Keywords: new spirit, poetry, philosophy, struggle, method, creative freedom.

KIRISH

Abdulla Oripov o'zbek she'riyatiga yangicha ruh olib kirdi. Bu milliy ruhning yuragi faqatgina shoirga tegishli bo'lgan va mangu bo'lgan muhrlangan "Orifona falsafa"dir. Shoirning ismi jaranglaganda yetti yoshdan yetmish yoshgacha har bir insonning yuragida qandaydir tuyg'ular mavjlanadi. Darhaqiqat shoirning buloqdek toza, qaynab to'xtamaydigan ijodi, ne-ne toshlarga urilib, qancha-qancha mashaqqatlar ichida ham o'z yo'lini yo'qotmadi.

Odamlar, tegmangiz, mayli toshsin u,

Mayliga, tog'ni ham ko'rsin yo'lida.

Qo'ying, o'z yo'lini o'zi topsin u,

Zavqlanolsin u ham kurash so'ngida.

(1-jild.39-bet)

O'z yo'lini topgan, kurashning so'ngi oniga qadar mardonavor jang qila olgan bu she'riyat kitobxonlarni hamisha zavqlantirgan va yuraklaridan joy egallagan:

Dildagi ohim mening, birinchi muhabbatim

Yolg'iz Ollohim mening, birinchi muhabbatim.

(1-jild.55-bet)

Shoirning she'rlarini o'qir ekanmiz, chuqur o'yga tolamiz. Ruhiyatimizda qandaydir sokinlik paydo bo'ladi. Xayollarimiz noma'lum manzillar sari bizni chorlay boshlaydi:

Chuvaladi o'ylarim sensiz,

Xayolimga taroq urgayma

Mening qo'lim yetmagan yulduz

Tushlarimda seni ko`rgayman.

(1-jild. 112-bet)

Abdulla Oripov she'rlari ruhiyatda sokinlik bilan birga isyon ham qiluvchi falsafiy she'rlardir. Bu shunday falsafaki, oddiygina bir toshni qo`lingizga olsangiz, butun bir to`g` yuragingizda qad ko`taradi. Tomchida quyosh aksi ko`ringanidek bu she'rlar orqali dunyo, hayot haqidagi fikrlarimiz keng quloch yozgandek bo`ladi. Parvoz qilishga shoshilamiz. O`z-o`zidan bizda "katarsis" jaryoni boshlanadi. Shoirning ushbu she'rida ham mana shu hodisani kuzatamiz:

Qismatni nariroq surib bo`lmaydi

Bilmaysan yo`lingni qay vaqt to`sishin

Ko`z bilan hech qachon ko`rib bo`lmaydi

Daraxt va tirnoqning qanday o`sishin.

Nafrat ham ulg`ayar sekin qatma-qat

Ezgu hislaringga bermay qo`yar erk,

Bolam, sen uni ham etgil nazorat

Daraxt va tirnoqni qaychilagandek.

(Menga xush xabar ayt.70-bet)

Qismat-umrimizning qaysidir bekatida qo`limizga tutqazilishi muqarrar kitob. Vo ajab, bu kitobga so`zboshini kim yozibdi-ya?! Beixtiyor kitobni varaqlashga tushamiz. Ammo kitob bo`m-bo`sh. Har bir sahifadagi sarlavhalar onasini mushtiq kutgan bolalardek javdirab turibdi. Har birining ko`zlarida bir tilak:"meni uvol qilma". Uvol qiluvchi,shirin jonlarga achchiq azob beruvchi,yuragimizni qora qozonga aylantiruvchi tuyg`ulardan biri bu-nafratdir...

Abdulla Oripov juda ko`p she'rlarida nafrat,ichiqoralik,hasad haqida juda chiroyli tashbehlar yaratgan. Shoir nafratning paydo bo`lishini daraxt va tirnoqning o`sishiga qiyoslaydi. Daraxt va tirnoqning qanday o`sishini ko`z bilan ko`ra olmaymiz. Ammo o`sib bo`lgandan keyin buni payqamay bo`lmaydi. Ularni darrov qaychilab,kerakli shaklga solamiz. Xuddi shunday inson ham hayotda qaychilanib yashashi kerak. Nafaqat o`zini balki tuyg`ularini,ruhiyatini ham muttasil qaychilashi,kerakli shaklga solib turishi kerak. Aslida dunyo,hayot,hatto umrimiz ham Ollohning qaychisida...

Dunyoda ming yillik xarobalar ko`p,

Urushlardan yodgor,sellardan yodgor.

Mozorlar qalashib yotibdi to`p-to`p,

Aslida ular ham cho`ng xarobazor.

Vujudimni teshar yillar shamoli,

Yurak tilka-tilka turfa ozordan.

Bolam,xabar olgin,tutmay zavoli,

Shoir deb atalgan xarobazordan...

(Shoir yuragi.28-bet)

Shoirning "O`tinch"nomli ushbu she'rida,mahzunlik bilan birga,rad etib bo`lmaydigan haqiqatlar bor. She'rni o`qigandan tuyg`ularimiz harakatga kelib,soat kabi bong ura boshlaydi."Ming yillik xarobalar"haqida so`z ketganda,ularning sababchisi ham tabiiy ofatlar ham urushlar ekanligi aytilgan. Ahamiyat bering,shoir ularga nisbatan "yodgor"so`zini qo`llab,bu

soʻzga teran maʼno yuklaydi. Sheʼrda darajalanish mavjud boʻlib, sheʼr boshida otilgan oʻq dunyo, moʻror xarobalaridan oʻtib “shoir deb atalgan xarobazor”ga borib tegadi. Bu oʻq shunchaki tegmasdan, alam bilan, figʻon bilan davosi yoʻq dard bilan tegadi. Shoir sheʼrdagi misralar qatida oʻz istiroblarini aytib oʻtadi. Vujudini teshib xarobazorga aylantirgan “yillar shamoli”ga ishora qiladi. Sheʼrni takror va takror oʻqiganingiz sari yangi qirralarini kashf qilaverasiz. Olamni Abdulla Oripov falsafasi bilan anglay boshlaysiz...

REFERENCES

1. Abdulla Oripov. Tanlangan asarlar. Toʻrt jildlik. 1-jild. - Toshkent: Gʻafur Gʻulom nomidagi Adabiyot va sanʼat nashriyoti, 2000.
2. Abdulla Oripov. Menga xush xabar ayt. - Toshkent: Maʼnaviyat nashriyoti, 2009.
3. Abdulla Oripov. Shoir yuragi. - Toshkent: Maʼnaviyat nashriyoti, 2003.
4. Gʻaniyev I, Afoqova N. Abdulla Orif falsafasi. - Toshkent: Muharrir nashriyoti, 2021.